

Наталя Юхимівна Брюховецька

д-р екон. наук, проф.

ORCID 0000-0002-6652-4523

e-mail: Bryukhovetskaya@nas.gov.ua

n.bryukhovetskaya@gmail.com,

Лілія Вікторівна Іваненко

канд. екон. наук

ORCID 0000-0002-5348-2635

e-mail: ivanenko_L@nas.gov.ua,

Інститут економіки промисловості НАН України, м. Київ

ІНТЕЛЕКТУАЛІЗОВАНІ ВИРОБНИЦТВА УКРАЇНИ: ОСНОВНІ ГРАВЦІ ТА ТРЕНДИ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ГАЛУЗІ¹

Постановка проблеми. Вітчизняна фармацевтична промисловість є однією з найбільш розвинених на пострадянському просторі, в Україні сконцентровано виробництво готових оригінальних та генеричних препаратів. Зростання фармацевтичних ринків у світі сьогодні створює можливості для розвитку вітчизняних підприємств. Експерти стверджують, що скористатися цим потенціалом зможуть лише ті гравці ринку, продукція, технологія, менеджмент, комунікації яких відповідатимуть сучасним та перспективним потребам споживачів. Після спаду епідемії та налагодження економічної активності, орієнтовно до кінця 2020 р., одні з перших потоків вітчизняних та іноземних інвестицій будуть спрямовані у фармацевтичну галузь. Це свідчить про суттєвий потенціал галузі для набуття нею ознак драйверу економічного зростання в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній науковій літературі питання і проблеми інтелектуалізації виробництва досліджуються у зв'язку із прагненням вчених віднайти шляхи інноваційного розвитку економіки в умовах неоіндустріалізації, цифровізації економіки. Проблеми формування стратегії інноваційного розвитку України висвітлюються в роботах В. П. Вишневського, І. Ю. Єгорова, В. І. Ляшенка, В. П. Антонюк, С. І. Князева, І. Ю. Підоричевої, Л. І. Ковчуги [0], О. В. Кендюхова, В. Є. Болгова, С. О. Тарапати [0], питання інноваційного розвитку підприємств базових галузей промисловості в регіонах порушуються Ю. В. Макогоном [0], В. І. Ляшенком, М. О. Солдак [0], І. Д. Падеріним, К. С. Жадько, Ю. Г. Горященко [0].

У роботі І. П. Булеєва [0] при обґрунтуванні концепції активізації інвестиційної діяльності підприємств, моделей та механізмів забезпечення ефективності інвестиційно-інноваційної діяльності промислових підприємств реального сектора економіки інновації представлено як домінуючу стабільності та розвитку

економіки. Інтелектуалізовані виробництва визнаються драйверами цифрової трансформації економіки та економічного зростання в Україні в роботах Т. С. Передерій [0], В. Б. Мішура, В. В. Володченка [0]. Вченими окреслюються проблеми і значні прогалини у забезпеченні готовності вітчизняного виробництва до цифрової трансформації [0], підвищення рівня інтелектуалізації праці.

Метою статті є встановлення трендів розвитку підприємств фармацевтичної галузі для подальшого визначення методів функціонування та розвитку інтелектуалізованих виробництв в Україні.

Виклад основного матеріалу. Спричинена коронавірусною інфекцією гостра респіраторна хвороба COVID-2019 та обмежувальні карантинні заходи щодо запобігання її поширенню в світі обумовили спад світової економіки. В І-му півріччі 2020 р. унаслідок карантинних обмежень (ведення окремих видів бізнесу, припинення транспортного сполучення, закриття державних кордонів тощо) спостерігаються ознаки початку рецесії світової економіки: скорочення попиту на товари, обсягів світового виробництва, порушення продуктивних виробничих та торговельних ланцюгів, зниження обсягів інвестицій.

За оцінками Міжнародної організації праці, близько 80% працездатного населення світу (2,7 млрд осіб) зазнало негативних економічних наслідків COVID-19 [0]. За словами генерального секретаря ОЕСР, «збитки від пандемії коронавірусу перевищили збитки від глобальної фінансової кризи 2008 року та від терактів 11 вересня 2001 року» [0].

Зниження мобільності людей і потреба в забезпеченні соціального дистанціювання обумовило спад у ряді галузей: туризмі, транспорті, нафтопереробці, автомобілебудуванні. Разом з тим не всі галузі зазнали збитків і постраждали. Провідні компанії ряду секторів зміцнили свої позиції на ринках та нарощували об-

¹ Дослідження виконане у рамках науково-дослідницької теми Інституту економіки промисловості НАН України «Стимулювання інтелектуалізації підприємств реального сектора економіки» (2018-2021 рр., номер держреєстрації 0118U004441).

сяги доходів (продажів товарів та послуг) під час карантинних обмежень пандемії COVID-19. Це такі галузі, як e-commerce та компліментарні сервіси: доставка товарів, відеозв'язок, логістика.

Позитивна динаміка спостерігається також і у фармацевтичній промисловості – через необхідність забезпечення своєчасної поставки препаратів для лікування людей, вражених вірусом, розширюється попит на фармацевтичну продукцію з боку населення та урядів.

Віднесена за класифікацією ОЕСР до числа наукомістких галузей економіки фармацевтична галузь є лідером серед високотехнологічних галузей за рівнем створеної доданої вартості у розрахунку на одну зайняту особу і рівнем витрат на НДДКР, а також є однією із найбільш динамічно зростаючих галузей світової економіки впродовж останніх десятиліть. Як свідчать дані статистичної служби Європейського Союзу із посиланням на *Європейську федерацію фармацевтичної промисловості та асоціацій (EFPIA)*, індекс зростання вартості виробництва цієї галузі у 2017 р. становив 1,258 порівняно із 2010 р. і 1,969 – порівняно із 2000 р. EFPIA оцінює вартість виробництва фармацевтичної промисловості у Європі (ЄС та країни Східної Європи, включаючи Україну) у 260 млн євро в 2018 р. [0].

Фармацевтичне виробництво в світі і в Україні виявилось найстійкішим до негативних впливів світової фінансової кризи 2008 р. порівняно із іншими га-

лузями промисловості і, ймовірно, виявиться найбільш стійким до впливу пандемії 2019-2020 рр. на економіку. За оцінками аналітичної компанії «Evaluate Pharma», представленими у звіті «World Preview 2018, Outlook to 2024», середньорічний темп приросту ринку рецептурних препаратів складатиме в 2018-2024 рр. 6,4% [0]. Очікується, що обсяг продажів у 2024 р. становитиме 1,2 трлн дол. США. Факторами зростання обсягів продажу рецептурних препаратів аналітики називають розширення доступу населення світу до лікарських засобів, а також лонч¹ нових методів лікування.

В Україні фармацевтична промисловість є однією із найбільш прибуткових та стійких до негативних кризових впливів галузей промисловості. У січні-березні 2020 р. рентабельність операційної діяльності фармацевтичних підприємств становила 17,4%, що є найвищим рівнем у переробній промисловості. Вищою в цей період була рентабельність операційної діяльності підприємств, які працюють у сфері інформації та телекомунікацій (20,3%) та у добувній промисловості та розробленні кар'єрів (33,2%) [0].

Порівняльний аналіз рентабельності операційної діяльності підприємств наведених вище видів діяльності (рис. 1) вказує на відносну стійкість прибутковості фармацевтичних підприємств. Дисперсія показника рентабельності операційної діяльності лише фармацевтичних підприємств та підприємств зайнятих виробництвом харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів дорівнює 2,08 та 1,05 відповідно, тоді як для інших галузей характерними є значніші коливання.

Рис. 1. Рентабельність операційної діяльності підприємств за видами економічної діяльності у 2010-2020 рр., у відсотках

Складено за даними Державної служби статистики України [0].

¹ Launch – виведення на ринок нового товару, що супроводжується інтенсивним маркетинговим просуванням.

Аналіз динаміки виробництва у фармацевтичній галузі України (рис. 2) порівняно з іншими видами діяльності свідчить про відносну стійкість галузі в умовах загальноекономічних спадів, а також спроможність до швидкого відновлення виробництва, втраченого через кризові впливи.

Реальний сектор фармацевтичної галузі в Україні представлено виробничими підприємствами, зосередженими у великих містах та промислових центрах. Це підприємства: АТ «Фармак» (Київ), корпорація

«Артеріум» (м. Київ), що об'єднує АТ «Київмедпрепарат» (м. Київ) та АТ «Галичфарм» (м. Львів), АТ «Дарниця» (м. Київ), ТОВ «Юрія-Фарм» (м. Київ), ПАТ НВЦ «Боршагівський хіміко-фармацевтичний завод» (м. Київ), ТОВ «Фармацевтична компанія «Здоров'я» (м. Харків), ПАТ «Хімфармзавод «Червона зірка» (м. Харків), ТОВ «ФЗ «БІОФАРМА» (м. Біла Церква), СУІП «Сперко Україна» (м. Вінниця), АТ «Лубнифарм» (м. Полтава) та інші.

Рис. 2. Індеси промислової продукції за основними видами діяльності у 2010-2020 рр., у відсотках

Складено за даними Державної служби статистики України [0].

Українські фармацевтичні підприємства є потужними виробниками і помітними (за обсягами) постачальниками на світовий ринок генеричних препаратів – лікарських засобів, що застосовуються замість інноваційного продукту, випускаються без ліцензії компанії, що виробляє оригінальний препарат, та розміщуються на ринку після закінчення терміну дії патенту. Зважаючи на те, що генерики роблять фармакотерапію доступнішою за ціною для споживачів, вітчизняні виробники при відповідній державній підтримці і реалізації програм стимулювання розвитку отримують можливості подальшого укріплення власних конкурентних позицій.

В умовах зростання конкуренції на світовому ринку фармацевтичних препаратів постійне збільшення витрат на розробку і лонч нових оригінальних препаратів, державна підтримка вітчизняного виробництва генериків може стати основним драйвером зростання фармацевтичної промисловості в Україні. Для цього необхідною є зміна принципів розробки та досліджень генеричних лікарських засобів з урахуванням вимог GMP, GCP і GLP (принцип Болар), що сприятимуть прискоренню виведення на ринок доступних препаратів після завершення термінів патентного захисту оригінальних. Втрата часу вітчизняними виробниками неприпустима, це позбавляє їх можливості скористуватись потенційними конкурентними перевагами.

Таким чином, основними факторами, що визначатимуть тренди розвитку фармацевтичної промисловості в Україні, стане хід започаткованої медичної реформи, роль державних закупівель в процесах забезпечення медичних закладів лікарськими засобами, умови та результати реалізації програм реімбурсації. Аналіз зведених показників діяльності фармацевтичних підприємств в Україні у 2016-2020 рр. (див. таблицю) вказує на наявність потенціалу для помірного зростання внутрішнього фармацевтичного ринку – середньорічний темп приросту роздрібного товарообороту фармацевтичними продукцією і препаратами становить впродовж останніх 5 років 4,9%. Це зумовлює найвищий у переробній промисловості України рівень рентабельності операційної діяльності фармацевтичних підприємств (15-20%) та стійкість цієї галузі до негативних кризових впливів.

Значний вплив на розвиток підприємств справляє рівень конкуренції на внутрішньому і світовому ринках. Огляд опублікованих досліджень розвитку світового ринку вказує на тенденції до уповільнення темпів його зростання в останні роки. Це зумовлює зростання конкурентної боротьби міжнародних фармацевтичних корпорацій на ринках країн, де фармацевтичний ринок знаходиться в стадії розвитку. До числа таких країн належить і Україна, де, за висловлюванням організаторів Українського фармацевтичного конгресу-2020, «помірне підсилення боротьби» трансформується в «велику битву» (the great battle) [0].

Показники діяльності фармацевтичних підприємств в Україні у 2016-2020 рр.

Показник	Значення показника
Кількість виробничих підприємств фармацевтичного сектору в Україні	196-235 підприємств
Обсяг фармацевтичного ринку України (у 2019 р.)	63 млрд грн
Співвідношення експорту та імпорту фармпродукції та препаратів	1:10
Питома вага лікарських засобів у формі субстанцій, що виготовляються в Україні в загальній кількості зареєстрованих в Україні лікарських засобів	15,6%
Частка продажу товарів, які вироблені на території України, у відсотках до роздрібного товарообороту фармацевтичними продукцією і препаратами	близько 50%
Середньорічний темп приросту роздрібного товарообороту фармацевтичними продукцією і препаратами	4,9%
Рентабельність операційної діяльності фармацевтичних підприємств	у межах 15-20%
Дисперсія показника рентабельності операційної діяльності фармацевтичних підприємств	2,08
Індекс промислової продукції фармацевтичних підприємств	коливання від 95,0 до 110,4%
Кількість зареєстрованих лікарських засобів в Україні (станом на 28.07.2020 р.)	13534 найменувань

Складено авторами на підставі проведених досліджень.

В умовах загострення конкурентної боротьби необхідність створення умов для розвитку вітчизняної фармацевтичної галузі, що характеризується специфічними інноваційними процесами, складною структурою, великою кількістю високотехнологічних робочих місць, високою інвестиційною привабливістю, є нагальною умовою для підвищення рівня якості і конкурентоспроможності фармацевтичної продукції на внутрішньому ринку, інтелектуалізації підприємств.

Висновки:

1. Продукція підприємств з високим рівнем інтелектуалізації праці і виробництва, до яких належать підприємства фармацевтичної промисловості, має високий рівень доданої вартості за рахунок більш ефективного використання залучених матеріальних, трудових, фінансових та інтелектуальних ресурсів. У кризові періоди динаміка промислового виробництва підприємств з високим рівнем інтелектуалізації характеризується відносною стійкістю на тлі загального зниження ділової активності. Це підтверджується зростанням кількості виробничих підприємств фармацевтичного сектору – з 2016 до 2020 р. на 39 підприємств.

2. Глобальні тенденції розвитку світового фармацевтичного ринку змінюють напрямки – негативні економічні впливи пандемії коронавірусу спричинили уповільнення темпів зростання розвитку фармацевтичної галузі. Середньорічний темп приросту ринку рецептурних препаратів, що до 2019 р. становив 6-8%, а у країнах, що швидко розвиваються, – більше 10%, у 2020 р. знизився майже вдвічі і тенденція до його скорочення, за прогнозами, зберігатиметься.

3. Збереження досягнутого рівня зростання фармацевтичного виробництва у 2020 р. (за січень-червень 2020 р. порівняно з аналогічним періодом 2019 р. – 104,5%) обумовлене низкою внутрішніх і зовнішніх факторів. Спалахи коронавірусної хвороби спричинили проблеми логістики на світовому фармацевтичному ринку, найбільш гострими з них стали такі: дефіцит активних фармацевтичних інгредієнтів, виробництво яких сконцентроване в Китаї та Індії через тимчасове припинення діяльності заводів; дефіцит готових препаратів через введені країнами тимчасові обмеження щодо їх експорту; значне уповільнення

термінів поставок у зв'язку із карантинними обмеженнями функціонування транспорту, зокрема авіаційного.

4. В Україні зберігається двоцифрова тенденція зростання обсягів продажу рецептурних препаратів (*double-digit growth*) і у 2020 р. завдяки реалізації механізму реімбурсації – відшкодування державою вартості лікарських засобів для лікування соціально-важливих груп захворювань (наразі такими визнані серцево-судинні захворювання, бронхіальна астма, цукровий діабет II типу), а також збільшення обсягів госпітальних закупівель. Збереження тенденції зростання ринку рецептурних лікарських засобів та відповідна пролонгація державних програм типу «Доступні ліки» сприяє збільшенню попиту на внутрішньому ринку, що може стати стимулюючим фактором подальшого розвитку вітчизняних підприємств-виробників фармацевтичної продукції – зростання їхньої ділової, інноваційної та інвестиційної активності.

5. Аналіз темпів приросту вітчизняного виробництва фармацевтичних продуктів і препаратів в останнє десятиліття (2009-2019 рр.) свідчить про наявність тенденції до його скорочення попри сприятливі умови для розвитку на фоні зростання внутрішнього ринку – середньорічний показник становив близько 4,6%. В умовах загального уповільнення зростання глобального фармацевтичного ринку на вітчизняному його сегменті очікується зростання конкуренції і за відсутності державного стимулювання/регулювання може спричинити подальше зниження частки українських виробників на внутрішньому ринку, втрату конкурентних позицій вітчизняних фармацевтичних підприємств і мати негативний вплив на розвиток галузі.

6. Наявність в Україні високорозвинутого локального фармацевтичного виробництва сприяла доступності ліків в період зростання попиту. Сформовані виробничими підприємствами запаси фармацевтичних субстанцій, активних інгредієнтів, препаратів у формі in bulk дозволили забезпечити безперебійні поставки готової фармацевтичної продукції.

7. Основною конкурентною перевагою вітчизняних виробників є можливість забезпечення поставок

на внутрішній ринок генеричних препаратів, які через низькі ціни порівняно з оригінальними лікарськими засобами є більш доступними для споживачів. Підсилення конкурентних позицій вітчизняних фармацевтичних підприємств сприятиме запровадженню механізмів державного стимулювання їх розвитку, зокрема при розробці та впровадженні в лікарську практику генеричних препаратів та ін.

8. Огляд зміни умов діяльності фармацевтичних підприємств в умовах карантинних обмежень показав необхідність радикальних змін моделі бізнесу у фармацевтичній діяльності – принципів дистрибуції фармацевтичних препаратів шляхом поширення діджитал-маркетингу, зміни інститутів (правил) реєстрації/перереєстрації лікарських засобів, оперативного включення нових препаратів до протоколів лікування захворювань. Це сприятиме удосконаленню комунікації фармвиробників з внутрішнім ринком, сприятиме прискоренню виведення на ринок вітчизняних оригінальних і генеричних лікарських засобів, укріпленню конкурентних позицій вітчизняних виробників.

Проведений аналіз у цілому вказує на високий рівень стійкості фармацевтичної галузі і підприємств, які її утворюють, до кризових впливів, оптимістичні очікування щодо подальшого помірнього зростання в галузі, потенційне зростання інвестиційної привабливості вітчизняних підприємств та їх високу адаптивність до трансформацій моделі бізнесу в напрямі її подальшої діджиталізації та інтелектуалізації. Перспективи подальших досліджень полягають у встановленні особливостей та факторів трансформації моделей бізнесу вітчизняних фармацевтичних підприємств.

Список використаних джерел

1. Вишневецький В. П., Єгоров І. Ю., Ляшенко В. І., Антонюк В. П., Князев С. І., Підоричева І. Ю., Ковчуга Л. І. До питання про стратегію інноваційного розвитку України або якою має бути стратегія інноваційного розвитку України. *Вісник економічної науки України*. 2018. № 2 (35). С. 183–198.
2. Кендюхов О. В., Болгов В. Є., Тарапата С. О. Дослідження тенденцій інноваційного розвитку економіки України. *Вісник економічної науки України*. 2019. № 2 (37). С. 82–87. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2\(37\).82-87](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2(37).82-87).
3. Макогон Ю. В. Внутрішній ринок металургії України та концентрація підприємств цієї галузі. *Вісник економічної науки України*. 2019. № 1 (36). С. 68–75.
4. Ляшенко В. І., Солдак М. О. Модернізація промисловості регіонів в контексті територіальної та функціональної децентралізації. *Вісник економічної науки України*. 2018. № 2 (35). С. 120–129.
5. Падерин І. Д., Жадько К. С., Горященко Ю. Г. Теоретико-методологические основы интеллектуального бизнеса. *Вісник економічної науки України*. 2018. № 1 (34). С. 110–117.
6. Брюховецька Н. Ю., Булеев І. П. Ресурси і механізми інвестиційно-інноваційного розвитку промислових підприємств України. *Вісник економічної науки України*. 2019. № 1 (36). С. 11–25.
7. Передерій Т. С. Стратегія цифрової безпеки підприємства як драйвер цифрової трансформації економіки України. *Вісник економічної науки України*. 2019. № 2 (37). С. 201–204. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2\(37\).201-204](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2(37).201-204).

8. Мішура В. Б., Володченко В. В. Перспективи розвитку IT-кластерів в Україні на основі венчурного фінансування. *Вісник економічної науки України*. 2019. № 2 (37). С. 190–195. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2\(37\).190-195](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2(37).190-195).

9. Прогнімак О. Д. Неоіндустріальне майбутнє України: сподівання vs перешкоди. *Вісник економічної науки України*. 2020. № 1 (38). С. 16–26. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1\(38\).16-26](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1(38).16-26).

10. COVID-19 та світова економіка: врятувати неможливо ліквідувати? Аналітичний огляд. Kreston GCG. URL: <https://kreston-gcg.com/wp-content/uploads//2020/04/Obzor-Posledstviya-pandemii.pdf>.

11. Фармацевты на передовой. Спецпроект «Фарма – отрасль инноваций». *Экономическая правда*. 7.05.2020 г. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/projects/farmak/2020/05/7/660199/>.

12. International trade in medicinal and pharmaceutical products. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=International_trade_in_medicinal_and_pharmaceutical_products&oldid=457953#Increasing_share_in_total_trade.

13. EvaluatePharma World Preview 2018, Outlook to 2024. URL: <https://www.evaluate.com/thought-leadership/pharma/evaluatepharma-world-preview-2018-outlook-2024#download>.

14. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

15. Ukrainian pharmaceutical congress 2020. <https://www.legalalliance.com.ua/rus/meropriatia/ukrainian-pharmaceutical-congress-2020/>.

References

1. Vyshnevskiy V. P., Yehorov I. Yu., Liashenko V. I., Antoniuk V. P., Kniaziev S. I., Pidorycheva I. Yu., Kovchuha L. I. (2018). Do pytannia pro stratehiiu innovatsiinoho rozvytku Ukrainy abo yakoiu maie buty stratehiia innovatsiinoho rozvytku Ukrainy [On the question of the strategy of innovative development of Ukraine or what there must be a strategy for Ukraine's innovative development]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy – Herald of the Economic Sciences of Ukraine*, 2 (35), pp. 183–198 [in Ukrainian].
2. Kendyukhov O. V., Bolhov V. Ye., Tarapata S. O. (2019). Research of innovation development trends of Ukraine economy. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 2 (37), pp. 82–87. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2\(37\).82-87](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2(37).82-87) [in Ukrainian].
3. Makohon Yu. V. (2019). Vnutrishnii rynok metallurhii Ukrainy ta kontsentratsiia pidpriemstv tsiei haluzi [Domestic Market of Metallurgy of Ukraine and the Concentration of Enterprises of this Industry]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 1 (36), pp. 68–75 [in Ukrainian].
4. Liashenko V. I., Soldak M. O. (2018). Modernizatsiia promyslovosti rehioniv v konteksti terytorialnoi ta funktsionalnoi detsentralizatsii [Regional Industry Modernization in the Context of Territorial and Functional Decentralization]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy – Herald of the Economic Sciences of Ukraine*, 2 (35), pp. 120–129 [in Ukrainian].
5. Paderin I. D., Zhad'ko K. S., Goryashchenko Yu. G. (2018). Teoretiko-metodologicheskiye osnovy intellektual'nogo biznesa [Theoretical and methodological foundations of intellectual business]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 1 (34), pp. 110–117 [in Ukrainian].

nauky Ukrainy – Herald of the Economic Sciences of Ukraine, 1 (34), pp. 110-117 [in Russian].

6. Briukhovetska N. Yu., Bulieiev I. P. (2019). Resursy i mekhanizmy investytsiino-innovatsiinoho rozvytku promyslovykh pidpriemstv Ukrainy [Resources and Mechanisms for Investment and Innovation Development of Ukrainian Industrial Enterprises]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy – Herald of the Economic Sciences of Ukraine*, 1 (36), pp. 11-25 [in Ukrainian].

7. Perederii T. S. (2019). Strategy of digital security of enterprise as a driver digital transformation of economic Ukraine. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 2 (37), pp. 201-204. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2\(37\).201-204](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2(37).201-204) [in Ukrainian].

8. Mishura V. B., Volodchenko V. V. (2019). Prospects for the development of IT-clusters in Ukraine on the basis of venture financing. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 2 (37), pp. 190-195. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2\(37\).190-195](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2(37).190-195) [in Ukrainian].

9. Prognymak O. D. (2020). Neo-industrial future of Ukraine: expectations vs obstacles. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 1 (38), pp. 16-26. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1\(38\).16-26](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1(38).16-26) [in Ukrainian].

10. COVID-19 and the world economy: can't it be saved? Analytical review. *Kreston GCG*. Retrieved from [https://kreston-gcg.com/wp-content/uploads //2020/04/Obzor-Posledstviya-pandemii.pdf](https://kreston-gcg.com/wp-content/uploads//2020/04/Obzor-Posledstviya-pandemii.pdf) [in Ukrainian].

11. Pharmacists on the front lines. Special project "Pharma - the industry of innovations". Economic truth. May 7, 2020. Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/rus/projects/farmak/2020/05/7/660199/> [in Russian].

12. International trade in medicinal and pharmaceutical products. Retrieved from https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=International_trade_in_medicinal_and_pharmaceutical_products&oldid=457953#Increasing_share_in_total_trade.

13. EvaluatePharma World Preview 2018, Outlook to 2024. Retrieved from <https://www.evaluate.com/thought-leadership /pharma/evaluatepharma-world-preview-2018-outlook-2024#download>.

14. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. (n.d.). [ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua). Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].

15. Ukrainian pharmaceutical congress 2020. Retrieved from <https://www.legalalliance.com.ua/rus/meropriatia/ukrainian-pharmaceutical-congress-2020/>.

Стаття надійшла до редакції 26.08.2020

Формат цитування:

Брюховецька Н. Ю., Іваненко Л. В. Інтелектуалізовані виробництва України: основні гравці та тренди фармацевтичної галузі. *Вісник економічної науки України*. 2020. № 2 (39). С. 3-8. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.2\(39\).3-8](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.2(39).3-8)

Bryukhovetskaya N. Ye., Ivanenko L. V. (2020). Intelligent Industries of Ukraine: Major Players and Trends in the Pharmaceutical Industry. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 2 (39), pp. 3-8. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.2\(39\).3-8](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.2(39).3-8)